

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ
ULUSLARARASI BAKALORYA PROGRAMI
A1 DERSİ
UZUN TEZİ

“CESUR YÜREKLER”

Danışman: Sevgi Çağlar

Öğrencinin Adı Soyadı: Müge Taşelmas

Diploma Numarası: D1129-056

Sözcük Sayısı: 3968

Araştırma Sorusu: Yazarlara göre İnce Memed ve Vukuat Var yapıtlarında odak figürlerdeki başkaldırı olgusu, içinde buldukları Çukurova uzamıyla siyasal ve sosyal anlamda nasıl bir ilişki içindedir?

ÖZ (ABSTRACT)

Uluslararası Bakalorya Programı A1 Türk Dili ve Edebiyatı dersi kapsamında uzun tez olarak hazırladığım bu çalışmayı, ‘Yazarlara göre İnce Memed ve Vukuat Var yapıtlarında odak figürlerdeki başkaldırı olgusu, içinde buldukları Çukurova uzamıyla siyasal ve sosyal anlamda nasıl bir ilişki içindedir?’ araştırma sorusu üzerinde yaptım.

Çalışmanın ilk bölümünde “Vukuat Var” ve “İnce Memed” yapıtlarının içinde geçtiği Çukurova uzamını, sosyal ve siyasal yapısını göz önünde bulundurarak inceledim. Bu kapsamda, kurgulanan Çukurova uzamlarında toplumun kadınlara bakış açısını, sosyal yapıdaki sınıfsal farkları, toplumun bireyleri arasındaki ikilikleri ve ağalık sistemi olgusunu ilgili yapıtlarda ayrı ayrı ele aldım. Yazarların kurguladığı Çukurova uzamını her iki yapıt için ayrı ayrı inceledikten sonra Güllü ve İnce Memed figürlerinde görülen başkaldırı olgusunu ve bu başkaldırılara ortam hazırlayan nedenleri irdeledim.

Çalışmanın son bölümünde ise yapıtlardan yola çıkarak savunduğum görüşün genel bir değerlendirmesini yaptım.

Sözcük Sayısı: 132

İÇİNDEKİLER

SAYFA

GİRİŞ	4
1.A) Vukuat Var'da Sosyal ve Siyasal Yapı	4
1.B) Odak Figürde Görülen Başkaldırı Olgusu	10
İnce Memed.....	12
2.A) İnce Memed'de Sosyal ve Siyasal Yapı	13
2.B) Odak Figürde Görülen Başkaldırı Olgusu	16
SONUÇ	18
KAYNAKÇA	20

Araştırma Sorusu: Yazarlara göre İnce Memed ve Vukuat Var yapıtlarında odak figürlerdeki başkaldırı olgusu, içinde buldukları Çukurova uzamıyla siyasal ve sosyal anlamda nasıl bir ilişki içindedir?

GİRİŞ

Günümüze kadar birçok yazar, yapıtlarının içinde geçtiği uzamların toplum yapısına ışık tutan eserler ortaya koymuştur. Orhan Kemal de bu yazarlardan biridir ve 'Vukuat Var' adlı eserinde, kendi bakış açısıyla yansıttığı bir Çukurova uzamı kurgulamıştır. Çalışmanın bu bölümünde Vukuat Var adlı yapıtta kurgulanan Çukurova uzamı, toplumun kadına bakış açısı, sosyal yapıdaki sınıfsal farklar ve Çukurova'nın geçirdiği değişim süreci olguları ile birlikte ele alınacak, odak figürün içinde bulunduğu toplum yapısı incelenecektir.

1.A)Vukuat Var'da Sosyal ve Siyasal Yapı

Orhan Kemal'in 'Vukuat Var' adlı yapıtta ele aldığı Çukurova uzamı incelendiğinde, yapıtta en çok öne çıkan olgulardan birinin, kadın ve kadının toplumdaki yeri olduğu görülmektedir.

Yapıtın odak kadın figürü, babası ve ağabeyleri tarafından sindirilmiş, hayatının her döneminde baskıya maruz kalmış bir birey olarak karşımıza çıkan Güllü'dür. Yazar, Güllü'nün yaşamındaki baskının, hayatının her döneminde şekil değiştirerek varlığını sürdürdüğünü göstermiştir. Genç kızlığa adım attığı yıllarda çalışarak elde ettiği gelirin babası tarafından elinden alınması ile kendini belli eden baskı, kadınlığa adım attığı yıllarda ise evleneceği erkeğin babası tarafından seçilmesi şeklinde varlık göstermiştir Güllü'nün yaşamında.

Yapıttaki diğer kadın figürlerin yaşamlarında da baskının, sindirilmişliğin izlerinin –farklı şekillerde de olsa- görülüyor olması gerçeği ise, yazarın Güllü'yü Çukurova uzamında yaşayan kadınların sembolü olarak ele aldığı düşüncesini güçlendirmektedir. Yazarın Güllü aracılığıyla betimlediği Çukurova kadını sindirilmiştir, baskıya maruz kalmıştır ve çevresindeki erkek figürlerin gölgesinde bir yaşam sürmektedir.

Yazar, ele aldığı Çukurova uzamında kadınlara yönelik bakış açısını yansıtırken, genç kızların, henüz çocuk sayılabilecekleri yaşta, babaları tarafından satılıyor olmalarını ortaya koymuştur. Bu durum, Cemşir Ağa'nın kızı Güllü figürüyle yansıtılmıştır. Güllü, sevdiği adamla, Kemal'le evlenme hayali kurarken, diğer ablaları gibi babasının uygun gördüğü bir adama 'satılacağı' gerçeğini yaşamaktadır. Yazar, bu gerçeği yansıtarak baba figürünün koruyuculuğunun ve güvenilirliğinin, Cemşir'in karakterinde pek de yeri olmadığını belirtir. Cemşir, kızlarını zamanı geldiğinde satılıp kendine gelir sağlayacak kaynaklar olarak görmektedir. Güllü, Muzaffer Bey'in yeğeni Ramazan'a 'satılacak', bu şekilde Güllü ve ailesi, Muzaffer Bey'in zenginliğinden faydalanabilecektir. Yazar, Çukurova uzamında kadınların yaşamını ele alırken, evlilik kararını da onların yaşamında bir dönüm noktası olarak belirler. Bu önemli kararlarında bile babalarının etkin olması, o kurgu içerisinde kadının kendini ifade etme özgürlüğünün yok sayılması gerçeğinin yanında, eş seçiminde de özgür olmadığı gerçeğini yansıtmaktadır.

“Kızın babasıyla o günden sonra çok konuşmuşlardı bu meseleyi. İsterlerse nikahla, istemezlerse parayla da satabilirlerdi. Alt tarafı kızdı bu, nerden baksan bir kız. Onun kadar değilse de gene de çeşitli avradından en az yedi, sekiz kızı vardı Cemşir'in. Satardı....Önemli olan kızın Muzaffer Bey çiftliğine yerleşmesiydi ki karşılığında para gelecekti para!”(Kemal Orhan, Vukuat Var,sf.123)

Muzaffer Bey'in çiftliği, yapıtta zenginliğin sembolü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle yazar, Güllü'nün çiftliğe gelin gitmesini hem kendisinin hem de ailesinin yoksulluktan kurtulması ve sınıf atlaması olarak ele almıştır.

Yazar, Çukurova'daki sosyal yapıda kadının yerini ele alırken dikkat çeken bir diğer nokta ise, kızların eğitim hayatlarının olmayışıdır. Yazarın yine Güllü figürü ile öne çıkardığı bu durum, kurgulanan sosyal yapıda kadının ne denli geri plana atıldığını göstermektedir. Eğitim görüp meslek sahibi olmak, o kurgu içerisinde Çukurova uzamında yaşayan kadın için bütünüyle yabancı bir kavramdır. Kadın, eğitim görmez, dolayısıyla toplum bilincinden uzaktır, haklarının farkında değildir. Bu durumun doğal bir sonucu olarak kocasının

uygun gördüğü işte çalışmakta, elde ettiği gelir ise kocası tarafından elinden alınmaktadır. Bir başka deyişle yapıtta kadın, sömürülmesi gereken ucuz iş gücü olarak yansıtılmıştır.

Kadının maruz kaldığı bu sömürüden de anlaşılacağı gibi, yazar, kadını aciz bir varlık olarak göstermiştir. Yapıtta, Güllü ve Cemşir'in eşleri, kadının erkek tarafından sömürülüşünü yansıtan figürlerdir. Güllü, küçük yaştan itibaren çırçır fabrikasında çalışmaya başlamış, kazandığı para ağabeyi ve babası tarafından elinden alınmıştır. Yazara göre kadın figürlerin birçoğu manevi açıdan sömürülmüş ve bu sömürüye alışmış; hatta bunu yaşamın doğal bir parçası olarak görmeye de başlamıştır. Yazar, kadın figürlerin çoğunun toplum yaşamından uzak, kendisine dayatılan ve sınırlarını erkeklerin çizdiği bir dünyada yaşamaya mecbur bırakılmış olmasına dikkat çekmiştir.

*“Bu kız da geçen yıldan beri fabrika çırçırlarında çalışıyor,
kazandığını babasının etli kocaman avcuna koyuyordu.”
(Kemal Orhan, Vukuat Var,sf.363)*

Yazar, Cemşir figürüyle de aile yaşamına, kadının aile yaşamındaki yerine farklı bakış açıları getirmiştir. Kimi kadın, Güllü gibi, birey olma mücadelesi verirken, kimi kadın da her türlü baskının altında sessiz kalmıştır. Yazar bu durumu Cemşir'in eşlerinin yaşamları üzerinden ele almıştır. Cemşir'in eşleri, fabrikalarda işçilik yapmaktadır ve yaşam amaçları, Cemşir için para kazanmak, onu bu şekilde memnun etmektir. Yazar, bu kadınların yaşamlarında kendi mutluluklarına dair bir ize yer vermemiştir; eşlerinin mutluluk anlayışı, Cemşir'in çıkarları doğrultusunda şekillenmiştir. Ayrıca çok eşliliğin bu kadınlar tarafından mecburen benimsenmiş olması da yansıtılarak Cemşir'in eşlerinin eğitim görmemiş, sosyal yaşamın bilincinden uzak bireyler oldukları ortaya konmuştur. Yazar bu figürler aracılığıyla eğitimsiz kadınların dünyalarının ne denli sınırlandırılmış olduğunu ve bu kadınların eşlerine ya da ailenin erkeklerine adanmış bir yaşam biçimine sahip olduklarını anlatmaktadır.

*“Cemşir'i ikinci karısı Arnavut Şükran'ın evinde buldu....
Cemşir ne vakit karılarından birinin yanına gitse, tekmil
avlu halkı, karısı, kancığı, genci yaşlısıyla başına toplanır,
başlarlardı:Enişte!”(Kemal Orhan, Vukuat Var,sf.176)*

'Vukuat Var adlı yapıtta yazarın en çok üzerinde durduğu olgulardan birinin de sosyal yapıdaki sınıfsal farklar olduğu görülmektedir. Yapıt, bu yönüyle incelendiğinde, olay örgüsü içinde toplumun her kesiminden figürler bulunduğu görülmektedir. Farklı sosyal sınıflardan olan figürlerin ilişkileri, sınıfsal yapıyı tüm yönleriyle anlamaya olanak sağlamıştır.

Yapıtın geçtiği Çukurova, farklı kesimlerden insanlardan oluşmuştur ve insanların içinde yaşadığı koşullar bakımından homojen olmayan bir yapıya sahiptir. Bir yanda dönemin belki de bir asır ilerisinin koşullarında yaşayan varlıklı kişiler, diğer yanda gelişmekte olan bir toplumun yaşadığı sancılı dönemi tüm açıklığıyla gözler önüne seren, adeta yoksulluktan kırılan işçiler bulunmaktadır. Yapıtın genelinde, toplumun çeşitli kesimlerinin yaşamları arasındaki uçurum yansıtılmış, sosyal adaletsizliğin yaşandığı vurgulanmıştır.

"Yasin Ağa için iki çeşit kul vardı. Biri Cenab'ı Allah'ın sevdiği kulları...Bunlar malın, mülkün sahipleri, hatırlı, soylulardı. İş görmek için değil, gördürmek için yaratılmışlardı. Yaptıkları her şey doğru, olması gerekendi. Ötekilerse, Allah'ın sevmediği kullardı ki, Allah'ın sevgili kullarını işlerini görmek, azar işitmek, ceza çekmek için yaratılmışlardı."(Kemal Orhan, Vukuat Var,sf.62-63)

Yazarın kurguladığı Çukurova uzamı incelendiğinde, toplumdaki egemen gücün, toprak sahipleri olduğu görülmektedir. Toprak sahipleri, varlıklı kişilerdir ve imkanları sayesinde, henüz medenileşme yolunda ilerleyen Çukurova Bölgesi'nin ilkel koşullarından uzak, Batı ülkelerinin gelişmişliği doğrultusunda bir yaşam sürmektedirler. Orhan Kemal, Muzaffer Bey'in yaşamındaki abartıyı ve gösterişi yapıtın birçok bölümünde yinelemiş, bu yolla Muzaffer Bey figürünü varlıklı kesimin sembolü haline getirmiştir. Muzaffer Bey, tüm köylülerin adeta bir masal gibi bahsettiği bir yaşam sürmektedir. Yoksulluk içinde yaşayan halk, Muzaffer Bey'in varlık içindeki yaşamını hayal bile edememektedir. Muzaffer Bey, köylülerin birçoğunun çalıştığı çırçır fabrikasının sahibidir ve zenginliği, tüm köy halkı tarafından bilinmektedir. Bu durumun bir sonucu olarak da toprak sahiplerini temsil eden Muzaffer Bey'in köylüler üzerindeki gücü, yaşamın her alanında kendini hissettirir.

“Sanılıyordu ki Muzaffer Bey adam öldürse de mahkemeye düşse, hakim onu mahkeme etmekten korkar, çekinir. Onun için de Muzaffer Bey’in astığı astık, kestiği kestiktir. Köylü böyle sandığından, ne zaman çiftliğe kadın, daha çok olduğunca da kadınlar getirse, çalgı sesleri, gazel şarkılar göklere yükselse, beyefendiyi kızdırmamak için çiftlik yakınlarında dolaşılmaz, beyefendinin gazabından korkulurdu.” (Kemal Orhan, Vukuat Var,sf.271)

Yapıtta, Çukurova’daki sosyal yapının çoğunluğu oluşturan sınıf ise işçi sınıfıdır ve bu sınıfa ait olan birçok figür, işçi sınıfının nasıl bir yaşam sürdürdüğünü anlamaya olanak tanır.

İşçiler, toprak sahiplerinin kendilerine verdiği işlerde, ağır koşullarda çalışmakta, yaşamlarını kazanabilmek için alınteri dökmektedirler. Yazara göre bu insanlar yaşamdan keyif alma amacı gütmeyen kendilerini işlerine adamakta, toprak sahiplerinin yaşamlarıyla kıyaslanamayacak denli küçük hayallerini gerçekleştirmek için güçlerinin üstünde çalışmaktadırlar. Yazarın diğer kadın figürlerin aksine başkaldıran kimliğini ortaya koyarak idealize ettiği Güllü de bu mücadelenin içindedir. Güllü’nün çok çalışmasının yanında kurduğu hayal ise, kendisi ile aynı sınıftan olan Kemal’le evlenmektir. Güllü, evlilik yoluyla ailesinin baskısından da uzaklaşabileceğini düşünmektedir.

“Birden heyecanlandı. Koltuğunda bohçası, beyaz başörtüsünü savura savura giderdi ona. O hemen davranır, arabanın kapısını açardı.... Kemal koluna alırdı Güllü’yü. Güllü kendini bu sağlam kola bırakıverirdi.”(Kemal Orhan, Vukuat Var,sf.207)

Yazar; işçi sınıfının temel ihtiyaçlarını giderme gereksinimi dışındaki küçük düşlerine ulaşmak için verdiği mücadelenin yanında, Muzaffer Bey’in kimliğindekilerin de uçsuz bucaksız topraklarından gelen kazançla Nice, Montekarlo kumarhanelerinde günlerini gün ederek yaşama alışkanlıkları olduğunu da gözler önüne serer. Kısaca, bireylerin düşleri bile varlıklı olmalarıyla eşitir.

Vukuat Var'da yazar, yenileşme olgusunu tarımdaki gelişmeler açısından ele alarak ortaya koymuştur. Yazar, Çukurova halkını da bu gelişim sürecinin bir parçası haline getirmiştir. Halkın bir kısmı gelişim sürecine ayak uydurmaya çalışsa da yeniliğin beraberinde getirdiği iş makinaları, işçi sınıfının ekmeğini elinden aldığı için bir tehlikedir. Yazara göre işçi sınıfının bir kısmı nedenini sorgulamadan yeniliğe olumlu bakarken bir kısmı ise eski tarım yöntemlerinden vazgeçemez bir duruş içindedir. Yazar, bir yerde tarımda geleneksel uygulamayla iş makinalarını karşı karşıya getirmek istemiştir.

Yazar, Çukurova uzamında fabrikaların açılmasını da değişimin bir parçası olarak değerlendirmiştir. Çukurova'nın sosyal yapısındaki bu değişimi ele alırken toplumda, geleneksel yapıdan yana olanlar ve yenileşmeyi destekleyenler arasında bir düşünce farklılığı doğduğunu da ortaya koyar. Bu düşünce farklılığı, Muzaffer Bey'in çiftliğinde kahya olan Yasin Ağa'nın kimliğinde daha da belirginleşmiştir. Yasin Ağa, tarımda yenileşmeye karşı çıkan kesimi temsil etmektedir ve makineleşmenin yararına inanmamaktadır. Bu durumun esas nedeni, makineleşmenin yaygınlaşmasının Yasin Ağa'nın süregelen düzenini bozacağı gerçeğidir.

“En yenisi şu, Amerika'dan gelecek tarım araçları! Herkes paça sıvayıp getiriyor diye o da sıraya girmişti. Ne gereği vardı? Anasından makineyle mi doğmuştu? Rahmetli babasıyla dedesinin yolundan ne diye çıkıyordu? Yıllar yılı bunca ecdat gelip geçmiş, hiçbiri gavurun makinesine heves etmemişti. Gavurun makinesine heves etmeden de toprak sürülüp ekiliyor, ürün alınıyordu. Gavur sözüne böylesine tapmakta ne anlam vardı?” (Kemal Orhan, Vukuat Var, sf.169)

Yazar, sosyal yapıda meydana gelen gelişimlerin ve değişimlerin sonucunda ortaya çıkan bir başka sosyal farklılığın ise köylü kentli ayrımı olduğuna dikkat çekmiştir. Yazar, yenileşmeye ayak uyduranların, geleneksel yöntemlerle topraklarını ekenler tarafından 'kentli' olarak adlandırılmaya başlandığını da ortaya koymuştur. Yazar, bu adlandırmalar ile halkın sınıfsal farkı hissedip bu durumu da bu şekilde yansıtışlarını ele almıştır. Halkın

arasındaki bu sınıfsal ayırım yalnız iş alanında değil, sosyal anlamda da karşımıza çıkar. Yazar, bu durumu Kemal'in annesi Meryem figürüyle ortaya koymuştur. Meryem, Güllü fabrikada çalıştığı için onu 'kentli' olarak adlandırıp kendi yaşam biçiminin dışında görmektedir. Oğlunun, kendisi gibi bahçecilikle uğraşan komşusu Fattum'la evlenmesini istemektedir; çünkü Fattum'u, kendisi ile aynı sınıfta görmektedir. Meryem'in, Fattum'u, Güllü'ye tercih etmesinin bir nedeni de 'kentli' diye adlandırıldığı ve sosyal yapıdaki yenileşmenin bir parçası olan Güllü gibilerin, köy insanının süregelen düzenini bozacağı kaygısıdır. Kısaca, yazarın kurguladığı sosyal yapıdaki sınıf ayrılıkları, yalnızca ekonomik gücün sonucu olarak ortaya çıkmamıştır. Yazar, yenileşmeye ayak uyduranlarla geleneksel yapıdan yana olanlar arasındaki ayrılık ve gruplaşmayı da Çukurova halkının mutsuzluğunun bir sebebi olarak ele almıştır.

1.B) Odak Figürde Görülen Başkaldırı Olgusu

Vukuat Var adlı yapıtta odak figürün olaylar karşısındaki tutum ve davranışlarının, bireyin sosyal yapı içinde var oluşu için verdiği mücadele olarak ele alındığı söylenebilir.

Yapıtta daha çok sosyal yapıda karşımıza çıkan "eşitliğe yer vermeyen özgürlük" durumu, toplumu "*mutlu azınlık*" ve "*yoksul çoğunluk*"¹ olmak üzere ikiye bölmüştür. Yazar, toprak sahiplerini, yoksul kesimin esenliksiz yaşam şartlarından uzak mutlu azınlık, toprak sahiplerinin buyruğunda çalışan köy halkını ise yoksul çoğunluk olarak göstermektedir. Yazar, başkaldırı olgusunu, yoksul çoğunluğun sindirilmişlik duygusundan yola çıkarak, yoksul kesimin bir parçası olan Güllü figürü ile dile getirir.

1.Felsefe Liseler için Ders Kitabı, sf.109, 'İdeal Düzeni Belirleyen Ölçütler' bölümünden alınmıştır.

Yapıtın odak figürü olan Güllü, var olan düzenden son derece rahatsızdır. Kadınların satıldığı, ucuz iş gücü olarak görüldüğü, erkekler tarafından sömürüldüğü, yoksulların güçlülerin buyruğu altında yaşamaya mecbur bırakıldığı bu toplumda, düzene boyun eğerek yaşamak, bu genç kızın, özgürlüğüne düşkün, haksızlıklara tahammül edemeyen kişiliğine ters düşmektedir. Yazar, sömürülen, ezilen köy halkı içinde Güllü'yü idealize etmiş, Güllü'deki başkaldırı duygusu ile sindirilmiş kesimin kurtuluş çabasını birçok yönüyle anlatmaya çalışmıştır.

Yazarın odak figürlerden yola çıkarak başkaldırı ögesini ortaya koyduğu noktalardan ilki, Güllü'nün elde ettiği geliri, babasına ve ağabeyine vermeyi reddetmesi durumudur. Kadınların ezildiği bu sosyal yapıda kadın figürlerin kazançları da evlerinin erkekleri içindir; fakat Güllü, bu davranışıyla kurgudaki diğer kadın figürlerden ayrılır. Güllü, kazandığı parayı istediği gibi harcama hakkına sahip olduğunu düşünmektedir ve bu durumu ailesine dile getirdiğinde doğal olarak kabul görmez bir tavırla karşılaşmıştır.

Güllü'nün geleceğe dair planları ve düşünceleri de bilinçaltındaki başkaldırı olgusunun ne denli güçlü olduğunu göstermektedir. Güllü'nün en büyük hayali, yaşadığı sefaletten, fakirlikten kurtulmak, bir gün zengin toprak sahiplerinde görüp özendiği yaşamın bir benzerine sahip olmaktır. Yazar, odak figürün bu düşüncelerini, kurgudaki eşitsizliğe, haksızlıklarla, yoksulların hayalini bile edemeyecekleri yaşamlara sahip olan toprak sahiplerinin adaletsizliğine, toplumun çeşitli kesimlerinden bireylerin sahip oldukları olanaklar arasında var olan derin uçurumlara bir başkaldırı olarak ortaya koymuştur. Güllü, içinde bulunduğu sefalete boyun eğmemekte, hep bulunduğu sınıfın dışına çıkmanın hayalini kurmaktadır. Hayallerine sevdiği Kemal'i de katmıştır. Kemal'in ustabaşı olacağı ve kendilerinden rütbece düşük olanların kendine saygı duyacağı günü özlemlerle beklemesi de, bu durumu yansıtmaktadır.

"Kim bilir nasıl hasetle bakarlar, mahallede nasıl dedikodu ederlerdi!...Hanımefendi olacağım, elbette olacağım. Çatlayın, patlayın, kıskançlıktan kendi kendinizi yiyin. Güllü Hanımefendi!"(Kemal Orhan, Vukuat Var,sf.211)

Güllü'nün başkaldırı olgusu ile karşımıza çıktığı noktalardan bir diğeri de babasının elde edeceği gelir uğruna sevmediği bir adama 'satılacağı' gerçeğini kabul etmeyişidir. Güllü, hayatı ile ilgili kararları kendi vermek istemektedir ve bu konudaki kararlılığı, onu, toplumda erkeğin sömürüsüne sessiz kalan kadınlardan ayırmaktadır. Yazar, kadınların erkekler tarafından sindirildiği, hiçbir düşünce özgürlüğüne sahip olmadığı bir toplum yapısı ortaya koymuştur. Böyle bir toplumda Güllü, kendi kararları doğrultusunda bir yaşam sürmek uğruna ailesine, Çukurova uzamında adeta gücün simgesi olan Muzaffer Bey'e karşı koymuş, kendisine dayatılan 'Muzaffer Bey'in yeğeni ile evlilik' fikrine itaat etmemiştir. Yazar, Güllü'nün sevdiği adamın yanına kaçmasını, bu kızın süregelen düzenin, sindirilmiş kadınlar topluluğunun bir parçası olmayı reddetmesi olarak ortaya koymuştur.

Güllü'nün bir mal gibi satılacak olması gerçeği, bu duruma tüm gücüyle karşı çıkan genç kız ile ailesi arasında sessiz ve soğuk bir savaşa neden olmuştur adeta. Yazarın kurguladığı Çukurova'da başkaldırının sembolü olarak ele alınan Güllü ile ailesi arasındaki mücadeleyi, geleneksel yapıyı temsil eden aile kazanmış, Güllü yapının sonunda çiftliğe gelin olarak gönderilmiştir. Yazar, toplumda var olan düzene karşı gelen, düzenin bir parçası olmayı reddeden, başkaldıran bireyin, önünde sonunda bu işleyişin bir parçası olmaya mecbur bırakılabileceğini ortaya koymuştur. Yazar, geleneksel yapının, süregelen düzenin toplumda benimsenmesine karşı gelen, varlığını ortaya koymak isteyen bireyin, toplumsal yapının gerektirdikleri doğrultusunda yaşamaya, özgürlük ve bireysellik düşüncesinden vazgeçmeye mecbur bırakılmasını ele almıştır.

İNCE MEMED

Yaşar Kemal, "İnce Memed" adlı yapıtında, kurguladığı Çukurova uzamının sosyal yapısına yönelik bir değerlendirme ortaya koymuştur. Yazar, "İnce Memed" adlı yapıtında, Çukurova'daki toplumsal yapıyı, köy halkının yaşayışını ve sosyal yaşamda süregelen düzeni anlamaya olanak tanıyan birçok figüre ve olaya yer verir. Çalışmanın bu bölümünde, Yaşar Kemal'in kurguladığı Çukurova uzamı, ağalık sistemi, toplumdaki sınıfsal farklar ve toplumun kadına bakış açısı olgularıyla ele alınacaktır.

2.A) İnce Memed'de Sosyal ve Siyasal Yapı

Yazarın kurguladığı Çukurova uzamında ağalık sistemi egemendir. Yazar, Çukurova uzamında yeni bir yönetim biçiminin varlığıyla gelen değişim ve gelişim sürecini hissettiren, buna duyarsız kalan köy halkını ele alır. Ağalar, köylerin, toprakların sahibi olarak görülmektedirler ve köy insanı üstünde, egemenlik derecesinde güç sahibidirler. Kurgulanan Çukurova uzamında köy halkı her derdini ağasına anlatmakta, zor durumlar karşısında ağadan yardım istemekte, kurtuluş kaynağı olarak ağanın gücünü görmektedir. Yazar bu durumları ortaya koyarak ağaların, ekonomik yapıdan hukuksal düzene kadar her alanda güç sahibi oluşlarını ele almıştır. Yazara göre ağaların köy halkı üstündeki hükmü, toplumun yaşam biçimine de yansımıştır. Yazar, ağanın gücü karşısında ezilen, hakkını arayamayan kitleye dikkat çeker. Köy insanı, canını dişine takarak toprak ekmekte, gelir sağlamak için alın teri dökmektedir. Öte yandan ağalar çalışmayan, köylünün sağladığı gelire, topraktan alınan ürüne büyük oranda el koyan ve geçimini bu şekilde sağlayan asalak kişiler olarak ele alınmıştır. Ağalar, elde ettikleri bu gelirlerle yaşam koşulları sömürdükleri kesiminkine oranla çok daha iyi olan hayatlar sürmektedir. Yazar, ağalar ile sömürüye maruz kalan insanların yaşam biçimleri arasındaki derin uçurumu ortaya koyarak, kurgulanan sosyal yapıdaki sömürgecinin, eşitsizliğe nasıl sebep olduğunu göstermektedir.

“Her yıl böyle olurdu. Köyün yarından çoğu aç kalır dökülürdü kapısına Abdi Ağa'nın.”(Kemal Yaşar, İnce Memed,sf.57)

Yazar, ağaların ve sistemin de etkisiyle eğitimsiz, cahil bırakılmış ve bu nedenle birey olma bilincinden uzak olan köy halkının, haklarının farkında da olmayan bireyler oluşuna değinir. Bu insanlar, sınırları ağaları tarafından çizilmiş dünyalarında yaşamaktadırlar ve köye hükmeden ağa, köylünün gözünde adeta dünyanın hakimidir. Bu noktada yazar, Çukurova uzamını, ağalar ve köylüler olmak üzere iki ana sınıfa ayırmıştır.

Yapıtta ağalık sistemi, Abdi Ağa'nın kimliğinde temsil edilmektedir. Abdi Ağa, tüm toprakların sahibi, dolayısıyla tüm köylülere hükemden egemen güçtür. Ağalık, köylünün devleti, her şeyidir. Yalnız köy insanı değil, devlet görevlileri dahi ağanın gücünü o denli önemsemiştir ki köy insanı ve onun

yaşam biçimi ile ilgili devlete bilgi verecek kişiler bile, yalnız Abdi Ağa ile görüşmeyi yeterli bulurlar. Köy halkı, Abdi Ağa'nın öngördüğü ölçüde vardır devlet için. Yazar, bu durumla ağalık kaynaklı gücün kurgulanan sosyal yapıya ne denli yerleşmiş olduğunu gösterir.

“Dikenlidüzü’ne beş kadar köy yerleşmiştir. Bu beş köyün beşinin de insanları topraksızdır. Cümle toprak Abdi Ağa’nındır. Dikenlidüzü, dünyanın dışında, kendine göre apayrı kanunları, töresi olan bir dünyadır...Dikenlidüzü’nün köylerinden, insanlarından, insanların ne türlü yaşadıklarından da kimsenin haberi yoktur. Tahsildar bile iki üç yılda bir kere uğrar. O da köylülerle hiç görüşmez, ilgilenmez. Abdi Ağa’yı görür gider.”
(Kemal Yaşar, İnce Memed,sf.10)

Yazar, ele aldığı uzam içinde bir devlet gücünün varlığından söz edilmesine karşın Abdi Ağa'nın bu gücü yok sayarak egemenliğini her alanda hissettirişine dikkat çeker. Yazar, böyle bir baskının sonucu olarak adaletin ve eşitliğin devlet gücüyle sağlanamayışını ele alır. Bir suç işlendiğinde korkulan kurum devlet değil, Abdi Ağa'dır ve yazar bu durumla, köy halkının dünyasının ne denli sınırlandırılmış olduğunu gösterir.

“Herkes bilirdi ki köylülerden biri bir kabahat işlediğinde Abdi Ağa onu dövmezse çok büyük bir kötülük yapacaktır ona....Abdi Ağaya karşı suç işlediklerini sanan köylüler gelir onun önüne otururlar, dayak yiyinceye kadar önünden kalkmazlardı.” (Kemal Yaşar, İnce Memed,sf.141)

Yazar, köy insanının içinde bulunduğu durumdan çıkmaya çalışmayışını, kaderlerine razı olmaları gibi yansıtır. Yazara göre köy insanı, her konuda öncelikli olanın Ağa olduğu düşüncesine kendisini inandırmaktadır. Bu durum ile yazar, yoksul ve cahil bırakılan halkın kendi var oluşunu ortaya koymada yetersiz kalışına dikkat çeker.

Yapıtın odak figürü, İnce Memed'dir. Yazarın, İnce Memed'in yaşamını ortaya koyuşu incelendiğinde, bu figürün, ağanın egemenliği altında yaşayan

köylü sınıfının temsilcisi olarak ele alındığı anlaşılır. Memed, çok küçük yaşta babasını kaybetmiş, çocukluğundan itibaren ağaların emrinde, onların topraklarında işçi olarak çalışmıştır. Yazara göre Memed için yaşamını sürdürmesini sağlayacak gelirin kaynağı ve annesi Döne'ye bakmanın tek yolu, Ağa'nın kendisine verdiği iştir. Yazar, egemen güçlerin baskısıyla bireyin her türlü haksızlığa ve sömürüye boyun eğişini Memed'le yansıtır. İşini, gelir kaynağını kaybetme korkusundandır ki Memed, çocukluğundan itibaren Ağa'dan gelen her türlü haksızlığa, sömürüye ve zulme boyun eğmiştir. Yani kendi var oluşunu ortaya koyma düşüncesinden uzak olma, sahip olduğu yaşam biçimini kader olarak görmek zorunda bırakılma durumu, odak figürün yaşamında da kendini göstermektedir.

“Çakırdikenliğin ortasında bacakları parçalana parçalana çift sürdü. Yandı, kavruldu. Topraktan dişiyle tırnağıyla söküüp çıkarttığıнын dörtte üçünü Abdi Ağa aldı elinden. Fırsat buldukça da dövdü, hakaret etti.”(Kemal Yaşar, İnce Memed,sf.62)

Yazar, İnce Memed'deki sosyal ve siyasal yapıyı ele alırken, halkın sömürülüp baskıya dayalı bir yönetimin eline terk edildiğini ortaya koyar, haklarına ulaşamayan bir halktan söz eder. Eşitliğe yer vermeyen özgürlük, Vukuat Var'da olduğu gibi bu yapıtta da ele alınmıştır. Ağaların yaşam biçimi ile köy insanının yaşam biçimi arasındaki fark, eşitsizliğin en açık göstergesidir. Yazara göre Anadolu coğrafyasında yaşayan köy insanının huzursuzluğunun temel nedeni de bu sömürge düzenidir.

İnce Memed adlı yapıtta odak figürlerden biri olan Hatçe figürü ile yazar, kadının sosyal yapıdaki yerini de ele almıştır.

Odak kadın figür olan Hatçe'nin yaşamındaki olaylar, ile yazar, o sosyal yapıdaki kadınların uğrayabileceği haksızlıklara dikkat çekmek ister. Hatçe, Memed'e aşık olmasına rağmen, köyün Abdi Ağası'nın yeğenine verilmiştir. Yazar, kadının yalnız sosyal yaşamda değil, hayatın her alanında da birçok haksızlığa uğrayabileceğini Hatçe figürüyle ortaya koymuştur. Hatçe, evleneceği kişiyi bile seçme hakkına sahip değildir. Ailesi, kadının yerine eş seçiminde de karar veren durumundadır.

“İki gün sonra duyuldu ki Abdi Ağanın öteki köydeki yeğeni Hatçe için dünür göndermiş....Çığırıp bağırmasına, çağırmasına bakmadan, kızı ilk gelişte Abdi Ağa'nın yeğenine veriyorlar. Kızı kendi gönlüne bıraksan, ya çingeneye varır ya davulcuya. Hatçeyse ağlar ağlar avunur.”(Kemal Yaşar, İnce Memed,sf.90)

Yazar, ağalık baskısının yanında erkek egemenliğinin de bu sosyal yapı içinde baskın bir rol oynadığını belirtmektedir. Kadının yaşamının erkeklerin görüşleri ve istekleri doğrultusunda şekillenışı ve toplum yapısında kadının var oluşunu ortaya koyan bir duruş sergilemesine olanak tanınmayışı, Hatçe figürüyle yansıtılmıştır.

2.B)Odak Figürde Görülen Başkaldırı Olgusu

Eşkialık dendiğinde genellikle akla gelen ilk düşünce, olumsuz gibidir. Eşkiaların kaçarak dağlarda yaşadıkları ve insanların yolunu kesip onları soyarak yaşamlarını sürdürdükleri, belki de çoğu kişinin bu kavramla ilişkilendirdiği durumlardır. Ne var ki yazar, Memed'in kimliğinde karşımıza çıkan eşkialık kavramına, bundan farklı bir anlam yüklemiştir. Memed, çocukluğundan itibaren Abdi Ağa'nın topraklarında, onun buyruğu altında yaşamış, ondan gelen her türlü zulme boyun eğmiş bir figür olarak karşımıza çıkmıştır. Bu yönüyle yazarın, Memed'i, ağanın egemenliği altında ezilen köy halkının temsilcisi olarak ele aldığı söylenebilir. Yazar, İnce Memed'in eşkialığı ile o sosyal yapıya başkaldırıyı ortaya koymuştur. Memed, çocukluğundan itibaren bir parçası olduğu düzenin, köy insanını nasıl sömürdüğünü, ezdiğini tam anlamıyla görmüş, yaşamıştır. Annesi ve kendisine yapılan haksızlıklara, kazandıklarının Abdi Ağa tarafından ellerinden alınmasına tanıklık etmiştir. Memed'in sevdiği kız olan Hatçe'nin Abdi Ağa'nın zoruyla başka biriyle evlendirilmesi düşüncesi ise Memed'i haksızlıklara daha fazla dayanamayacağı son noktaya getirmiştir. Memed, yaşadıklarından sonra ağalığa dayalı gücün hüküm sürdüğü düzeni değiştirmeye ilgili sorgulamalara ve kararlara ulaşmıştır. Yani İnce Memed, kötülük yapmak amacıyla değil, kötülüklerle karşı koymak, haksızlıklara son vermek amacıyla eşkiya olma yolunu seçmiştir. Yazar, İnce Memed ile ağalık sisteminin köylüye getirdiği

işkence dolu hayata, kadınların satıldığı bir toplumun düzenine başkaldırmıştır adeta.

Memed, annesi ile birlikte toprak ekerek elde ettikleri gelirin ellerinden alınması ve mağdur bırakılmaları durumunda, önce içinde bulunduğu sosyal yapının egemen gücü olan Abdi Ağa'dan yardım istemiş, ancak karşılık alamamıştır. Yani Memed, sorunlarını çözmede ilk olarak eşkıyalık yolunu seçmemiştir, önce kendince yeterli bulduğu kişilere başvurmuştur; ancak bu şekilde bir çözüme ulaşamamıştır.

Memed'in sorunlarının çıkmaza girdiği bir diğer nokta ise Hatçe ile birlikte olmasının, Abdi Ağa tarafından engellenmesidir. Yazar bu noktada, gücün manevi değerlere bile hükmettiğini göstermek istemiştir.

“Ulan ekmeksiz oğlu ekmeksiz...Kimse benim yeğenimin nişanlısına göz dikemez. Ben adamı parça parça eder leşini köpeklere atarım.”(Kemal Yaşar, İnce Memed,sf.94)

Memed, Abdi Ağa'nın sert tutumu karşısında çaresiz kalmış, tek çözüm olarak Hatçe'yi kaçırmayı görmüştür. Sevdiği kızla birlikte olması konusunda bile Abdi Ağa'nın söz sahibi oluşu, Ağa'nın yalnız topraklara değil, üzerinde yaşayanlara da hükmettiğini bir kez daha göstermiştir Memed'e. Bu noktada Memed, sorunlara hiçbir çözüm bulamayacağını, sistemin hep güçlüden yana olduğunu anlar, tüm yaşadıklarının, hukuka değil de ağanın gücüne dayalı olan düzenden kaynaklandığını görür. Yazar, Memed figürü ile yoksulun güçlüye yaranmayan bir tutum içinde olduğu sürece yalnız kalacağını belirtmiştir. Memed, Abdi Ağa'ya yaranan bir tutum izlemediği için sorunlarının çözümünde yalnız kalmıştır.

Yazarın idealize ettiği bu figür, haksızlıklara başkaldıran Anadolu halkının temsilcisi olarak karşımıza çıkmıştır. Memed'i bağrına basmıştır Çukurova halkı, onun kavgası, kendi kavgalarıdır çünkü. Memed, onları kurtaracaktır Abdi Ağa'nın yıllardır egemen olan, adaletsizce kullandığı gücünden, sosyal yapının her alanında kendini belli eden kokuşmuşluktan. Yazar, kurguladığı sosyal yapıda ağalık sisteminin yıllardır süregelen hükmünün neden olduğu haksızlıklara son verecek figür olarak ele almıştır Memed'i. Memed sayesinde son bulacaktır köylünün sindirilmişliği, ezilmişliği.

Yani yazarın Memed'in başkaldırısı olarak ortaya koyduğu durum, aslında Çukurova halkının da başkaldırısıdır.

“Beş köyün yaşlılarını toplayacağım başıma. Diyeceğim ki Abdi Ağa yok artık. Elinizdeki öküzler sizindir. Ortakçılık, ortakçılık yok. Tarlalar da sizindir. Ekin ekebildiğiniz kadar.”

Cabbar, gözleri yaşararak:

“İşte bu iyi, ağasız köy! Herkesin kazandığı, herkesin olacak.” (Kemal Yaşar, İnce Memed, sf.304)

SONUÇ

Birçok yazar, toplumların sosyal ve siyasal yapısı ve bu yapının bireyler üzerindeki etkilerini ele alan yapıtlar yazmıştır. Orhan Kemal de Vukuat Var adlı yapıtında, Güllü figüründen yola çıkarak içinde bulunan toplum yapısının birey üzerinde onu başkaldırıya yöneltebilecek denli büyük etkisi olabileceğini ortaya koymuştur. Yapıtta ele alınan toplum, kadınların erkeklerin gölgesinde yaşadığı, sınıfsal farkların bireylerin yaşam biçimleri arasında ciddi boyutta farklar yarattığı, değişim sürecinin toplumda ikiliklere neden olduğu bir yapıya sahiptir. Böylesine bir sosyal yapıda süregelen düzenin zorluklarıyla mücadele eden ve bu düzenin kendi yaşamındaki olumsuz etkilerine karşı koyan kimliğiyle Güllü, başkaldırı olgusuyla karşımıza çıkmıştır. Dünyanın her yerinde birçok birey içinde bulunduğu toplum yapısından olumlu ya da olumsuz etkilenebilir. Sosyal yapıdaki sınıfsal farklar, toplumun kadına bakış açısındaki yozlaşmışlıklar, bireyi içinde bulunduğu durumdan kurtulma isteğine, dahası başkaldırıya yöneltebilir.

Yaşar Kemal ise İnce Memed'de eşkıyalık olgusunu ele almıştır. Memed, sorunlara çözüm ararken egemen güç olarak gördüğü Abdi Ağa'dan yardım göremeyince kendi arayışı içine girmiştir. Kurgulanan uzamda karşımıza çıkan eşitlikten yana olmayan adalet sistemi, ağanın gücüne dayalı sisteminin egemen olduğu kokuşmuş yönetim biçimi, siyasal yapıdaki tıkanıklıklar Memed'i kendi mücadelesini vermeye mecbur bırakmıştır. Yazar, Memed ile karşımıza çıkan eşkıyalık kavramına bu şekilde farklı bir anlam yüklemiştir.

Kimi zaman kanunlar, hukuk sistemleri toplumda adaleti sağlamaya yeterli olmayabilir. Bu nedenle de birçok birey, Memed gibi kanun boşluğu yaşayabilir, sorunlar karşısında bireysel mücadelesini verme yoluna gidebilir.

Sözcük Sayısı: 3968

KAYNAKÇA

- Kemal, Yaşar. İnce Memed 1. 21.basım. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, Haziran 2009
- Kemal, Orhan. Hanımın Çiftliği. 16.basım. İstanbul: Everest Yayınları, Ekim 2009
- Felsefe Liseler için Ders Kitabı. İstanbul: Fil Yayınevi, 2009